

„Az történik egy íróval, ami az életműve alapján jár neki”

SZILASI LÁSZLÓVAL BÉRES NORBERT BESZÉLGET

Béres Norbert: Békéscsabán születtem, egyetemi tanulmányaid megkezdéséig ebben a városban éltél. Arra kérnék, hogy mesélj arról, milyen szerepet töltött be a hetvenes-nyolcvanas évek Békéscsabája a szocializációban, az olvasóvá nevelésben!

Szilasi László: Esterházyt megkérdezték egyszer New York-ban, hogy milyen volt a szocializmus, és azt válaszolta az a nagyon vicces ember, hogy: „szuboptimális”. És hát nekem is olyan szuboptimális volt: nem elég, hogy Békéscsabán születtem, hanem a városnak a Jamina nevű részében éltem, ami a vasútvonaltól nyugatra helyezkedik el. Ez egy borzasztó hely. Ki voltunk rekesztve. Sötét bunkók laktak ott. Amikor bekerültünk Horváth Géza barátommal a gimnáziumi osztályba, nagyon szemmel tartották azt, hogy mi Jaminából jöttünk. Csak hát az volt a szerencsénk, hogy mi Horváth Géza barátommal rettenetesen okosak voltunk, ami mégis ellensúlyozta ezt. Mert szerintem Tamás Gáspár Miklósnak abban igaza van, hogy a szocializmus nagy előmenetelt biztosított sokaknak. Engem igazából az juttatott be az egyetemre, hogy minden nyáron volt egy kéthetes FEB-tábor [Felvételi Előkészítő Bizottság], ahol nagyon okos emberek tömtek belénk az anyagot, olyan emberekbe, akik vagy paraszti, vagy munkás származásúak voltak. Ezeket próbálták felemelni. A város amúgy meg nem volt teljesen csúnya. Nekem nagyon tetszett, hogy egyfelől ott voltak a kiegyezés utáni szép, nagy épületek, meg a beton. Valahogy egyik a másikat alakította. Például a mai Andrássy út, a színház környéke: ha elindulsz a színházról a vasútállomás felé, akkor egyszerre látsz szép házakat és vasbetont. És valahogy ez ihletőleg is hatott rám az első regényem írásakor.

Béres Norbert: Hogyan viszonyulsz ma a városhoz, túl azon, hogy fikcionalizált formában a regényeidbe is bedolgoztad?

Szilasi László: Nagyon elrontottam. Most volt a negyvenéves érettségi találkozónk, ahol kiderült, hogy *persona non grata* vagyok Békéscsabán. Az volt, hogy írtam egy regényt *Kései házasság* címen két békéscsabai emberről, egy szerelmespárról. Nagy volt a szerelem, de nem jöttek össze, csak az életük végén. És a férfi azonnal meghalt, három hónapon belül elvitte valamilyen rák. Én erről az egész dologról nem sokat tudtam, de szépen megcsináltam, és amikor majdnem megvolt, elküldtem a nőnek, mert a férfi az ún. valóságban is meghalt. És a nő elkezdte kijavítani. Például azt a nevet adtam neki a fikcióban, ahogyan a nő testvérét hívták, de ő már

* A lapszámban olvasható interjúk a Debreceni Irodalom Háza *A szépíró olvas* című beszélgetéssorozatának keretében hangzottak el.

meghalt, ezért a nő nem akarta, hogy a testvére nevén éljen tovább. Én végrehajtottam a javításokat. Utána a férfinak a fiai azt követelték, hogy pereljenek be mindenkít, a Magvető Kiadót, engem, a könyvet pedig vonják vissza a könyvesboltokból és zúzzák be. Szerepelt egy Grynaeus nevű figura az első regényemben, amiatt is megpróbáltak már korábban beperelni: az egy szegedi ember volt, egy idős néprajzos, aki elment Görögországba és ott eltűnt. Meghalt, csak nem találták meg a holttestét. Amíg nincs meg a holttest, addig nem lehet a nevében eljárni. A Magvető környékén vannak jogászok, akik ezeket a kérdéseket megoldották. Szóval én ezt az egész könyvet kitaláltam, az emberek mégis úgy értették, hogy vannak benne olyan dolgok, amelyeket én a valóságból vettem, holott én abszolút semmit nem tudtam az egésztől. Volt egy fél oldal a nőről, egy másfél oldal a férfiról valahol az interneten, annyi. És ez nagyon rossz érzés volt.

Béres Norbert: Ez az eset alakít a városhoz való viszonyodon? Torzít rajta?

Szilasi László: Hívtak oda felolvasni, de mondtam, hogy nem megyek, mert meg fognak verni, mint ahogyan Greccsót megverték. Mennyire közönséges, amikor az embert kergetik.

Béres Norbert: Tehát mondhatjuk, hogy ez valamiféle mintázat, ha valaki feldolgozza fikcióban a saját közegét, városát, akkor a kirekesztés az általános reakció?

Szilasi László: Nem tudom. Azt mondják Szegeden, hogy esszéket kell írni. Ha író, akkor is, mert a regény az nem publikáció. Lehet, hogy erről írok egy esszét. Tehát miért van az, hogy kitaláltam becsülettel, és akkor azt mondják, hogy nem is úgy van, hanem a valóságból vettem. Nyilván az irodalomnak egy másik felfogásáról van szó, de valahogy azt nem értem, hogy miért áll a jog azon az oldalon.

Béres Norbert: Az inspiráció kérdésénél maradva arra lennék kíváncsi, hogy milyen szerzők vagy milyen művek gyakoroltak rád meghatározó hatást, amelyek az irodalmi pálya felé orientáltak?

Szilasi László: Jaminában mindenki szlovák volt. Apámék „a boltban vették a nevüket”, ezt választották, mert ez értelmetlen. Az ő testvérei meg az apai ágon az unokatestvéremék nem olvastak szerintem soha. De anyám könyvtáros volt, egy kis iskolai könyvtárat vezetett, ami a megyei könyvtárhoz tartozott. Én beszabadultam a könyvtárba, és ott sok mindent találtam, ami érdekelt. A *Tavaszi hadjárat* esetében legjobban Cooper regényei hatottak. Annyira szerettem, hogy örökké van valami háború. Meg Mikes Kelemen. Azt borzasztóan nagy dolognak tartom, hogy a *Törökországi levelek* tényleg olyan, mint a francia barokk önéletírások. Valahogy ez a két dolog „nemzé” ezt a könyvet.

Béres Norbert: És később az egyetemen voltak még meghatározó szövegek, nyilván a kötelezettségek mellett.

Szilasi László: Takáts József egyszer azt mondta, hogy kötelesség nincs, csak felelősség. És én ahhoz tartottam magam. Nem éreztem úgy, hogy az egyetemen lennének kötelezettségeim, csak felelősségek voltak. Ha már egyszer odakerültem a közpénzből, akkor tanuljak rendesen. 1983-ban éppen mindenki a *Termelési-regényt* olvasta, és az jó beavatás volt. Azután elkezdődött a *Bevezetés a szépirodalomba*, nagyon mentek a repülő egyetemek, hetente összegyűltünk, olvastuk ezeket a vékony könyveket, jó volt, akkor a történő magyar irodalom hatott a legjobban. Bulgakov, Márquez, a szokásos. Belőlem akkor lett értelmiségi, akkor indultam el azon az úton, de még nem értem a végére.

Béres Norbert: Irodalomtörténészként szerteágazó az érdeklődésed, hiszen irodalomelmélettel, régi magyar irodalommal, többek között Balassi Bálint életművével foglalkoztál, de klasszikus, modern és kortárs irodalommal is, Jókaitól Oraveczig. Hogyan alakult ki ez a széles körű, szinte a teljes magyar irodalomtörténetet lefedő érdeklődés, egyáltalán hogyan kapcsolódnak egymáshoz ezek a területek a személyes praxisban?

Szilasi László: Tényleg irodalomtörténész voltam, csak a korszakom szét volt szóródva. Nem olyan nagy időszak az, mert ha megnézzük, hogy a régi vagy klasszikus magyar irodalomból mi számít most, akkor nem marad olyan nagyon sok. Tehát ha nem kezdem el kiadni – valami retteneteset akarok mondani – mondjuk Király István naplóit, ha ilyeneket az ember nem csinál [pedig ezt is kell csinálni], akkor az tök jó, és én nagyon jól éreztem magam. Azok között tudtam kapcsolatot teremteni, akikkel foglalkoztam. Volt egy kis világom, termeltem a dolgozatokat. Meg volt egy fiatalos mániákusság, ambíció. Pedig Heltai azt írta az *ambitioról*, hogy az „ördögi méreg”, de volt bennem.

Béres Norbert: És Jókai? Merthogy vele irodalomtörténeti munkában és regényben egyaránt foglalkoztál. Honnan ez a kiemelt érdeklődés? Másrészt, hogyan nyúl a szépiró ahhoz az életműhöz, pályafutáshoz, amivel korábban irodalomtörténészként foglalkozott? Mert nyilván más-más közelítést feltételez.

Szilasi László: Ez az ambíció akkor múlt el belőlem, amikor megírtam Balassi Bálint utóéletét 1594-től 1632-ig. Volt egy olyan pillanat, körülbelül három hónap, amikor éppen én voltam a legjobb. Aztán ez elmúlt. Azt éreztem, hogy abban a könyvben nincs benne csakis az, amit én beletettem, ami rendkívül lehangoló volt. Ezzel az ambíció elmúlt. Még megpróbáltam a könyvre ráépíteni egy adatbázist, tizenhetedik századi versek adatbázisát. Megvolt a terv, meg körülbelül ötszáz vers, versváltozat leírása, aztán a kormány elvette a pénzünket, amitől végképp elszomorodtam. Visszatérve Jókaira: Szörényi László az óráit a szocializmus vége felé pénteken délután három órától tartotta. Pénteken délután három órára el kellett olvasni két Jókai-regényt, ami ment négy féléven keresztül, úgyhogy mire oda jutottam, addigra én már mindet ismertem. Nem volt beszélgetés, referátum, semmi, csak beszélt másfél órát. Amikor kiválasztottuk a témát együtt, csak annyi volt a kérdés: – „Vers vagy próza?” – Próza. – „Kemény vagy Jókai?” – Jókai. Elkezdtem dolgozni, ő meg

elment nagykövetnek Rómába, utána én Dávidházi Péterrel fejeztem be a munkát, aki borzasztó tehetséges ember. Csodálatos volt vele dolgozni. Jókai nagyon tud írni, tudtam, hogy hol vannak ezek a jó helyek. A *Tavaszi hadjárat*ba is beidéztam, például, amikor leírja a mocsarat. Ha az ember írói szempontból akarja felhasználni, akkor a megírtság a fontos.

Béres Norbert: Megragadott az, amit az előbb mondtál, és már korábbi interjúidban is említetted, hogy a Balassi-könyvedben csak az volt benne, amit beletettél. Miben más tehát egy regény?

Szilasi László: Nyilván az ember sokat dolgozik, hitem szerint a Jóisten is segíti, de aztán egyszer csak olyan dolgok jelennek meg a könyvben, amiket nem én tettem bele, a Szentlélek sem tette bele, mégis ott vannak, mert valakik odaolvasták. A szépirodalmi könyveket – úgy érzem – építik az értelmezések.

Béres Norbert: Ezt magad is tapasztalod, amikor esetleg újraolvasod a saját köteteidet?

Szilasi László: Nem tudom újraolvasni magamat. A felkérésekre, hogy olvassak fel ebből vagy abból, esetleg igent mondok, de a munkának a végén van egy fázis, amikor az egész könyvet felolvasom, hogy úgy is meg legyen csinálva, hogy fel lehessen olvasni. Ez szerintem bennem marad, és utána unalmas olvasni. Benne vagyok a mondatban, és tudom, hogy mi következik.

Béres Norbert: És ez nem évül el? Például a *Szentek hárfája* esetén?

Szilasi László: Nem, egyáltalán.

Béres Norbert: Gyakorlatilag nem olvastad még magad újra soha?

Szilasi László: Nem, nem bírom. Biztos kellene, mert akkor látnám a hibákat. Bár ez nagyon gyanús ügy. Például Kukorelly Endre mindig kijavítja a szövegeit. Miért? Biztos benne, hogy most okosabb, mint korábban volt? Jobban ért az irodalomhoz? Ezért én amúgy sem szoktam javítani.

Béres Norbert: Tehát akkor a te esetedben nem lesz második, javított kiadás.

Szilasi László: Nem. Azt azért elmondom, hogy a *Kései házasság* a legsikeresebb könyvem, mert azt már kétszer kiadták. Ott volt az is, hogy jött egy rettenetes levél Békéscsabáról, a férfi anyja írta, és az volt benne, hogy miért nem a saját családommal foglalkoztam. Bele is fulladt az átkozódásba. De az igazán érdekes az volt, hogy Debrecenből is jött ilyen levél, Sopronból, Kőszegről: „honnan tudsz te rólunk?” Ezt érdekesnek találtam.

Béres Norbert: A szépirodalmi tevékenységed, ha a megjelenéseidet tekintjük, két markáns korszakra osztható. Először Kanetti Norbert álnéven kezdtél szépirodalmi

szövegeket publikálni, még a kilencvenes évek első felében. Ez egy tudatos szerepjáték volt a részedről, vagy egyszerűen nem akartál szépíróként is megmutatkozni?

Szilasi László: Akkor úgy gondoltam, hogy szörnyű vicces vagyok, ha nem mondom meg a nevemet. Hülyeség volt. Van ez a Canetti nevű író, Norbert Elias is van, és ezt a két nevet egymás mellé tettem, azt gondoltam, hogy milyen szellemes.

Béres Norbert: Ma már nem így gondolod? Zsengének tekinted a korai írásaidat?

Szilasi László: Nagyon örülök, hogy nem jelentek meg kötetben. Persze; rosszak voltak, végtelenül hosszúak, és csak Ágoston Zolinak köszönhetem, hogy egyáltalán kijöttek. De hát akkor mindenhol ott voltunk, nem? Tehát a rendszerváltás után egyszer csak azt vettem észre, hogy minden folyóiratnál, könyvkiadónál a barátaim ülnek. Kellett volna akkor egy olyan bölcsesség, amivel most sem rendelkezem: azokat el kellett volna dugni.

Béres Norbert: Részben ehhez a korábbi korszakhoz kapcsolható a *Kész regény* című négykezes kötet, amelyben Németh Gáborral a talált kézirat toposzával eljátszva két fiktív karakter levelezését „adtatok közre”. Itt már a Poletti Lénárd álnév mögé bújtál. Hogyan jött létre ez a kötet?

Szilasi László: Gábor, országos barátom, elkezdte írni a leveleket. Tudtam én, hogy nekem szól, de nem mertem válaszolni, úgy éreztem, hogy nem írhatja másnak, csak nekem. De nem mertem neki mondani. Egyszer aztán találkoztunk Pécsen a JAK Tanulmányi Napokon, ahol Gábor odajött a kérdéssel, hogy miért nem válaszolok. És akkor elkezdtem írni a válaszokat, azért van nekem hét levéllel több a végén. Számomra nagyon tanulságos volt, mert a saját figurámat nem kellett kitalálni, addigra ő kitalálta Poletti Lénárdot, én csak befurakodtam a résekbe, amelyeket ő üresen hagyott: patikus, aki Párizsban végzett, van felesége, kínlódnak, és mindkető kém. Volt egy beszélgetéssorozat az egyik múzeum pincéjében, ahol egyszer csak odajött a „rettenetes” Térey János, lüktetett az erőtől meg az ambíciótól, s azt mondta, hogy nem jó, hogy a harmincas évek közepén-végén, vagy a negyvenes évek elején játszódik, de a szereplők úgy beszélnek, mintha 1890 lenne. Túl van húzva. Mindez nem változtat azon, hogy most szeretnénk folytatni: *Kész regény*: újratöltve. Én már megcsináltam a magam részét. Itt nem fogunk egymással levelezni, hanem van két külön napló, vagyis a fikció szerint Gabriely György és Poletti Lénárd már nem olvassák egymást. Gábornak tízezer betűje már van – betű és szóköz –, de meg nem fejezte be. A projekt egy helyben fut.

Béres Norbert: Első önálló regényedet, a *Szentek hárfáját* a recepció kiforrott, határozott „indulásként” értékelte, amely megmutatta az irodalomban való jártasságot, azt, hogy konkrét elképzeléseid vannak a próza működéséről. Volt ebben valamiféle tudatosság, hogy megmutasd, hogyan kell regényt írni, vagy egyszerűen csak az Umberto Eco-i motiváció dolgozott benned: „kedved támadt regényt írni”?

Szilasi László: Azt a képet láttam magam előtt, hogy 1924. december 24-e van, nagymise a békéscsabai evangélikus nagytemplomban, tömeg, feláll egy diák, van nála egy irtózatos méretű gyalogsági revolver, és lelő egy nagyon nagy termetű, subában ücsörgő parasztot. Ez a kép annyira gyötört, hogy egy idő után rájöttem, sokkal egyszerűbb megírni, mint nem. Akkor még jártunk tengerpartra, elküldtem a feleségemet és a lányokat hajókirándulásra, én meg bennmaradtam a táborban és írtam egy másfél oldalas vázlatot. Karácsonykor kaptam egy képeslap-albumot Békéscsabáról, ami aztán végképp elindított abba az irányba, hogy tényleg elkezdtem megírni. Ez 2007-ben volt, jó sokáig írtam. Aztán mondtam Darvasinak, hogy én is regényíró vagyok. Ő nagyon kedvesen elolvasta, és azt mondta, hogy „tényleg”. De a szöveg akkor már Morcsányi Gézánál volt, hála a Jóistennek.

Béres Norbert: Tehát az évek során megírtad vagy „kibányásztad”. Az egyik eszszédben ugyanis a regényírásra „bányászasként” hivatkozol: vagyis a regény készen ott hever bennünk, csak meg kell keresni, elő kell kotorni, ami mindennapi munkát igényel, a mindennapi munka pedig ihletet feltételez. Ez a feltételezettség mintha ellentmondani látszana egy olyan kijelentésnek, amit Esterházy Péter mondott egy interjúban: „Nincs olyan, hogy ihlet. Munka van.”

Szilasi László: Van ebben némi sznobéria: azt hiszem, Michelangelo mondta, hogy a felesleget kell levenni. Nekem nem volt összefüggő időm az írásra, cédulákra írtam le, ami épp eszembe jutott. Mindig van vázlat, tudom, milyen sorrendbe kell elhelyezni a lapokat. Amikor már mindenki laptopot hordott a hátizsákjában, nekem volt egy kemény dobozom, abban voltak benne az A5-ös méretű kis lapok, meg három cerka. De akkor már nem voltam irodalomtörténész. Ez csak azért kellett, hogy téglatesteket tudjak létrehozni, amiből aztán építkezem majd. Az elején gyártottam ezeket a cédulákat, aztán elrendeztem, majd pedig elvonultam Visegrádra, ahol korábbi rokonaim éltek. Addigra már elváltam az első feleségemtől, de a kapcsolat megmaradt, aztán náluk dolgoztam nagyon fölszabadultan egy hetet. Délelőtt írtam négy órát, sétáltam, ettem, kimentem a Dunához, aztán négytől nyolcig még négy óra, tehát nyolc órát tudtam dolgozni egy nap, egy négy órás szünettel. Most már öregebb vagyok, ötvenhét éves, ennyit nem tudok írni, de azon vagyok, hogy nyolctól tizenkettőig írjak. Szerintem a prózához szisztematikus munka kell, és én délelőtt okosabb vagyok a prózához. Amikor gyűjtöd az anyagot, nagyon sok dolog történik. Van egy nagyon jó emberem Szegeden a Klebelsberg Kunó Egyetemi Könyvtárban, Kokas Károly igazgatóhelyettes, akinek elmondom, hogy miről szeretnék írni, és ő körülbelül tizenkét perc alatt összeállít nekem egy olvasmánylistát, amit olvasok egy évig. Kicédulázom. A *Tavaszi hadjárat* esetében például meg kellett tanulni, hogyan szabályozták a vizet. Volt egy Gerométa Mihály nevű katonatiszt – olyan szép név –, és ez a Gerométa Mihály végül csak egy lónak lett a neve a regényben: ez történik a zöldmunkában. Azt még Szekszárdon tanultam, hogy lehet a pincében búvárkodni, de a szőlőben végzett munka számít, ott gyűjti össze az ember az ihletet. És, hogy egy másik példát is mondjak: van a hajléktalanokról szóló könyvem, *A harmadik híd* – amit valami miatt lefordítottak németre, most pedig csehül is meg fog jelenni –, amihez nem kellett olvasni: egy évig jártam a helye-

ket Szegeden. Mielőtt elkezdtem írni, arra jutottam, hogy el kell felejtetni mindent. Hagyni, hogy valami leszivároгjon. Azt vettem észre, hogy ami leszivárog és aztán képes írás közben feltörni, az kép jellegű objektum. És szerintem ez az „ihlet”.

Béres Norbert: Az egyik kritika a műveiddel kapcsolatban megjegyezte: „Szilasi László könyvei mindig jó nagyot durrannak, aztán egy-két éven belül teljesen elfelejtődnek. Hogy ez az általában remekül megírt, szinte patikamérlegen kimért, kreatívítás-projektes, szétdarabolt és összerakott, de mindig izgalmas történetelbeszlő formák kiismerhetősége vagy éppen a regények erős zsánerjellege miatt van így, azt nem tudom eldönteni.”. Egykori gyakorló kritikusként, de most már a térfél másik oldalán állva, hogyan viszonyulsz a regényeideiről írt kritikákhoz? Nyomon követed a recepció alakulását?

Szilasi László: Követem. Azok, akik azt mondják, hogy nem követik, hazudnak. Követem és meg is értem. A legtöbb esetben azt gondolom, hogy nem tudtak újat mondani. Nagyon sok minden vezet egy kritikust, rossz kritikust vagy jó kritikust, például az, hogy megsemmisítse ezt a kis középszerzőt, aki vagyok. „Csak odateszek neki, azért, hogy fájjon”, de ezek nem foglalkoztatnak nagyon, de amit idéztél – Melhardt Gergő szövege – például érdekelt. Azt mondta a *Vigiliában*, amikor oda írt, hogy válaszoljak rá. Mondtam, hogy nem válaszolok, de utána elkezdett foglalkoztatni. Például azt mondta, hogy túl sok a regényemben az idézet. Aztán valahogy az esszé abba az irányba kanyarodott, hogy miért olyan sok az idézet. Szerintem ez az egész idézetesség nincs megbeszélve. Nádas utánozhatatlan, még akkor is, hogyha a *Párhuzamos történetek* után egy ideig mindenki úgy próbált írni, ahogy ő írt, Esterházyt utánozni pedig röhejes, körberöhögnek, ha megpróbálsz. Emiatt mindez nincs megbeszélve, amit próbáltam egy esszében kifejtetni. De nem idegesítem fel magam.

Béres Norbert: Változtatott valamit a szépirodalomhoz való kapcsolaton, általában az olvasásmódon, hogy regényszerzővé avanzáltál?

Szilasi László: Kialakult a gyűjtögető olvasás, amit nagyon utálok. Azt vettem észre magamon, hogy úgy olvasom a könyveket, hogy mit lehet belőlük tanulni, hogyan oldanak meg problémákat. Egyelőre ilyen primitív kérdéseim vannak. Hiszen az első könyv 2010-ben jelent meg, nem vagyok olyan régi huszár. Egyszer, amikor volt egy beszélgetésem Nádasal, azt kérdezte, hogy miért nem kezdtem hamarabb. Ahogyan beletanultam magam az értelmiségi létbe, nagyon izgultam, hogy egyszer úgyis le fogok bukni. Amiről Milbacher Róbert ír az esszéjében a kulturális migránsok kapcsán. Nagyon megdicsértem, írtam is neki egy hosszú levelet: én úgy gondolom, hogy amit ott leírt, az úgy van. És egyszer úgyis le fogok bukni. Azt hiszem, ezért nem kezdtem el írni, de aztán egy idő után ez tarthatatlanná vált. Nehogy az legyen, hogy azért nem írom meg, mert félek attól, mit fognak róla mondani. Sőt, régi magyarosként nagyjából elhelyeztem magam, de most új megmértetési lánc következik. A gyerekeim néha azt kérdezik tőlem, hogy „kivel versenyzem?” Végtelesen bölcsességemmel azt szoktam válaszolni, hogy én már magammal versenyzem. Néha tudom, hogy jó vagyok. Néha.

Béres Norbert: Számos korábbi interjúban arról nyilatkoztál, hogy a regényírás egyfajta eufórikus tapasztalatot, „flow”-élményt jelent. Hat kötet után még mindig így éled meg?

Szilasi László: Abszolút így érzem. Nem gondoltam, hogy így lesz. Elkezdtem írni a regényemet, és egyszer csak rájöttem, hogy addiktív, van a „flow”-élmény, megszűnik az idő, ami egyébként összevissza folyik, benne vagy egy tevékenységben, teljesen rá tudsz koncentrálni. Ez egy megváltozott tudatállapot, semmiféle duma nincs, ha beleteszed a napi nyolc órát, akkor nem vagy ott. És ez így van most is. Irodalom-történeti munkáknál nem volt így. Néztem az órát. Akkor is a helyemen voltam, csak aztán megváltozott a helyem. Az nehéz dolog volt, de utólag büszke is vagyok rá, hogy levontam a következtetéseket, és nagyon örülök, hogy egyelőre nem rúgtak ki. Most már mondják, hogy a regény nem publikáció, de szerintem ez hülyeség, mert amikor kapom a díjat, akkor a dékán meg a rektor meg a kancellár is ír leveleket.

Béres Norbert: Első két regényedet leszámítva úgy tűnik, mintha a prózai életmű egyre erőteljesebben a kisebb formák, konkrétan a kisregény irányába mozdulna el. Igaz ez az *Amíg másokkal voltunk* című kötetedre, amelyben három kisregény olvasható, Babits, Jókai és Bessenyei életének egy-egy szakaszáról, vagy a kisebb történetegységekből álló *Kései házasság* és a legutóbbi kötet, a *Tavaszi hadjárat* esetében is, amely ismét két kisregényből épül fel. Mivel magyarázható ez a fokozatos elhajlás a rövidebb formák felé?

Szilasi László: Nem sok olyan dolog van, amit kitaláltam, inkább az van, hogy egyszer csak észreveszem, hogy mit csinálok. De az biztos, hogy ezek a kis formák elkezdtek érdekelni: van olyan könyv, amiben van három kisregény, van olyan, amiben kettő, most próbálok olyat írni, hogy csak egy kisregény legyen benne. Sokáig valami olyasmit szerettem volna írni, mint a *Megbocsátás*: valahogy minden évben újraolvasom, és túl sok benne a metaforikus, szimbolikus betét. Most már inkább olyat szeretnék írni, mint a *Családáradás*, de azt is csak azért, mert Nádas elmagarázta, hogy az milyen: van egy olyan káosz, amit Nádas Péter mint olvasó nem lát át. Valami olyasmit szeretnék abban a könyvben, amelyikben egyetlen kisregény lesz.

Béres Norbert: Vannak példák rá az utóbbi időből, hogy egyes szerzők vagy visszatérnek korábban művelt műfajokhoz, vagy új irányokba mozdulnak el. Grecsó Krisztián például nemrégiben a lírához fordult vissza, az idén jelent meg Závada Pál verses regénye. Nem gondoltoktál el esetleg azon, hogy más formákkal, műfajokkal kísérletezz?

Szilasi László: Azt vettem észre magamon, hogy az összes többi műfajban teljesen tehetségtelen vagyok. Nincsenek ilyen ambícióim. Nincs átjárás. Valahogy a regényben jól el tudom gondolni a dolgokat, de az elbeszéléseimet elrontom. Lehet, hogy van egy kicsivel több kritikai érzékem saját magam irányába: szerintem csak a regények működnek. A kisregény jó, mert nagyregényben lehet unalmasnak is lenni. Az annál is kisebb nekem nem megy.

Béres Norbert: A *Luther kutyái* című regényedben a betegséged történetét írtad meg: így talán ez a legőszintébb, legszemélyesebb hangú könyved. Hogyan hatottak az írásra, hogyan inspiráltak vagy épp jelentettek nehézséget azok az elődök, akik szintén megírták a saját betegségüket Karinthyól Esterházyig? Azt hiszem, hogy a végtelenül személyes perspektíva sem függetleníthető ettől a meglehetősen komplex hagyománytól.

Szilasi László: Szerintem az történik egy íróval, ami az életműve alapján jár neki. Én büszke vagyok erre a betegségre. Inkább abban merültem el, hogy próbáljak keveset beszélni: betettem azokat a darabokat, amelyeket máskor írtam, de valahogy oda tartoztak. Valahogy mégis kétszer lett vége: egyszer elhajtok Szerbiáig, aztán a daganat kiújul, és még egyszer elhajtok Szerbiáig. Biztos volt műfaji megelőzőség, de én nem vettem észre. Meg kellett írni. Szerintem a szépirodalomnak nincs felszabadító hatása, tehát ha történt valami rossz dolog az életemben, hiába írod meg, nem lesz könnyebb tőle. De az biztos, hogy ezt az egész ügyet, mert elég sokáig tartott, majdnem egy évig, megszellőztette, az események közé beépült az írás. Hálát adtam a Jóistennek, hogy ezt megadta nekem. Összegyűjtöttem a zárójelentéseket, és egyszer csak készen volt. Nem szégyellem.

Béres Norbert: Amikor befejezel egy könyvet, és az megjelenik, akkor azonnal hozzákezel a következőnek, vagy szüneteket tartasz?

Szilasi László: Korábban elkezdem, mint ahogyan az utolsó megjelenne. Függő vagyok teljesen. Az szokott a vége lenni, hogy írom, ameddig bírom: kavarom. Egyszer voltam egy ácsnál, volt egy nagy műhelye Ásotthalom mellett a tanyákon, ahol volt egy ragasztókeverő fadarab: és látszott, hogy buzogányszerűen ráragadt a ragacs. Csak akkor vették ki. Úgy érzem, hogy amikor nem tudom tovább írni, az ilyen: beállt a ragacs és nem tudok mit csinálni. Aztán odaadom az első és a második számú exemnek, akik elolvassák, ami nagyon hasznos, aztán egy szakember is elolvassa, például a folyószabályozásról, a gátakról, hogy jól csináltam-e, aztán Darvasi, aki nagyon jól tud olvasni. Nem sok ember tud jól olvasni az írók közül, szerintem Zavadának lehet odaadni, Parti Nagynak, Földényinek. Elolvasni egy regényt és korrektúrázni baromi munka. Én csak azoknak csinálom meg, akikről azt gondolom, hogy jók. Ezután jut el a Magvetőhöz, ahol Turi Tímea dolgozik vele, aztán jön még három korrektúra. Bár én elsősorban Balassi-textológiával foglalkozom, bármit jelentsen is ez.

Béres Norbert: Amióta rendszeresen közölsz szépirodalmi munkákat, nyilvánvalóan megváltoztak a hangsúlyok a szépírói és az irodalomtörténeti-kritikai munkát illetően, ezt a szerepkört magad mögött hagytad. Van arra esély, hogy a későbbiekben ehhez még visszatérsz? Egyáltalán, ki lehet lépni önkényesen abból a közegből, amelyiknek évtizedeken át aktív részese voltál?

Szilasi László: Remélem. Ez engem is foglalkoztat, de azt hiszem, már nem fogom magamat meggondolni: kérdés, ki fognak-e rúgni. A szegedi Bölcsészkar magyar szakján nincs sok hallgató, így ez a kreatív írás kultikus szaknak számít, ahol van

húsz-harminc ember. Remélem, hogy nem rúgnak ki. Magát az irodalomtörténész szakmát nem sajnálom. Vannak dolgok, amiket nem lehet együtt tartani. A kreatív írás más, mást most nem is tanítok. Ebben van egy workshopom, kiadunk két műfajt, azokból mindig ír egy-egy ember, elhozza, megbeszéljük, korrektúrázzuk. Nem szabad bántani a másikat, de minden van. Az elején van fél óra, amikor arról beszélünk, hogy mit olvastak, mit kellett volna olvasni, mit ajánlok én, tehát van egy fejtágító rész is. Háromszor fél óra, mindenki nagyon boldog, igyekszem mindenkit megdicsérni. Nagyon jó a kreatív írás óra Szegeden, mert ott rúgta ki Horger Antal József Attilát, és senki nem akar Horger Antal lenni, mindenki kedves a hallgatókhoz.

Béres Norbert: Milyen tapasztalatokat ad a kreatív írás tanítása? Beépíthetők-e esetleg ezek a tapasztalatok a személyes szépírói praxisba?

Szilasi László: Van néhány olyan hallgató, aki végigjárta ezt a képzést, most mestereik és PhD-sek lesznek. Vannak hárman, akik könyörögtek, hogy legyen kreatív írás óra, de sajnos mesterin már nem lehet. Tőlük tanultam néhány dolgot, de azok általában olyan ügyek, amelyek a lelkesedésükkel függenek össze. Például, amikor dőzsai lobogás van a szövegeikben, azt néha elirigylem.

Béres Norbert: Milyen olvasó Szilasi László? Több munkába is beleolvasol párhuzamosan? Félbehagysz nem tetsző műveket? Egyáltalán, hogyan kell elképzelnünk a hétköznapi Szilasi Lászlóját, aki otthonában szép- vagy szakirodalmat fogyaszt?

Szilasi László: Ami nem jó, azzal már nem küzdök, hogy végigolvassam. Egyre több dolog nem tetszik. A Magvető negyedévente elküldi a pakkomat, azokba belenézek és nem mindig értem, hogy miért adják ki. Azokat a falhoz vágom. Egy életem át olvastam – eddig –, nagyjából a klasszikus kánont ismerem. Most inkább az az érdekes, hogy mit nem olvastam egy nagy szerzőtől: például Tolsztoj egy hatalmas tehetség volt, de a *Feltámadást* nem olvastam még. Csak megtanulom majd, egyszer. Ezeket le kellene küzdeni.

„A fájdalom az enyém”

KALAPOS ÉVA VERONIKÁVAL BÓDI KATALIN BESZÉLGET

Bódi Katalin: Bár inkább azt szoktuk meg, hogy a szépírók írnak, és remélhetőleg erről az oldaláról is fogunk beszélni a szerzőségnek, a sorozat címéből kiindulva – „a szépíró olvas” – kezdjük az olvasmányélményekkel. Akár az új regényed kapcsán, de akár a régebbi regények vonatkozásában is nagyon izgalmas az a kérdés, hogy mely szerzőket lehet megjelölni, akik alapvetően hatással voltak az íróvá válásodra. Volt-e olyan fordulat, olyan megvilágosodás az olvasmányaid során, amikor megfogalmaztad magadban az olvasás fontosságát?